

Hřbitovní stezka „ZA PAMĚTÍ VRCHLABÍ“

Stezka k výročí 110 let autovýroby ve Vrchlabí

Náš hřbitov jako součást městské památkové zóny si jistě zasluhuje pozornost. Je sice památkově chráněn, jednotlivosti na něm ale nebyly kulturními památkami ve smyslu zákona. Teprve od roku 2010 a 2017 jsou některé objekty památkově chráněny.

Od roku 1805 se hřbitov přesouval do dnešní pozice od starého gotického kostela, předchůdce dnešního kostela sv. Vavřince na náměstí Míru. Původní hřbitov svou rozlohou přestal vyhovovat, město tedy našlo nový prostor pro poslední odpočinek obyvatel západně od kláštera. Hřbitov je komponován v osové souměrnosti. Jeho centrem je litinový kříž z roku 1880. Lze jej rozdělit na starší severní část s tradičními hroby a hrobkami a mladší jižní se zaniklým židovským hřbitovem a urnovým hájem.

Severní část se rozrůstala postupně ve třech etapách. Jak se můžeme dočíst ve školní kronice, 1. listopadu 1880 byla vysvěcena nová, druhá část zdejšího hřbitova a předána ke svému účelu.

Třetí díl severní části hřbitova vznikl roku 1907. Na založení poslední části se podílela firma Kleofáše Hollmanna, pozdějšího vrchlabského starosty, jehož hrob při naší procházce taktéž navštívíme.

Hřbitovní stavby nikdy nepodléhaly stavebnímu řízení. Díky tomu tedy mohla vzniknout originální architektonická díla. Zároveň je však obtížné vypátrat něco o jejich minulosti, jejich plány až na výjimky zakryl čas. Na našem hřbitově můžeme najít stavby s vysokou architektonickou i uměleckohistorickou hodnotou. Jejich kvalitu, bohužel v mnoha případech ovlivněnou stářím a historickou skutečností odchodu původních majitelů pohřebních míst, obzvlášťňují i řemeslně kvalitně provedené detaily.

V nejstarší části hřbitova (1805–1830) najdeme rané klasicistní hroby a hrobky, v prostřední části (1830–1900) se zachovalo větší množství pozdně klasicistních a eklekticistních staveb. Nejnovější část hřbitova (1900–1945) obsahuje hroby ve stylu Art Deco, kubismu, secese, neorenesance a neogotiky.

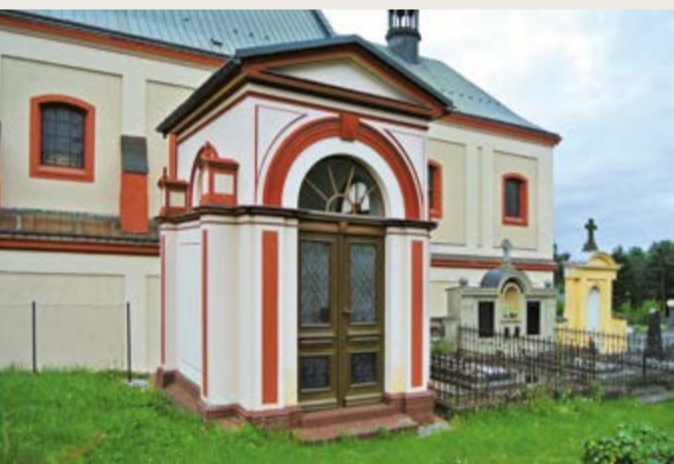
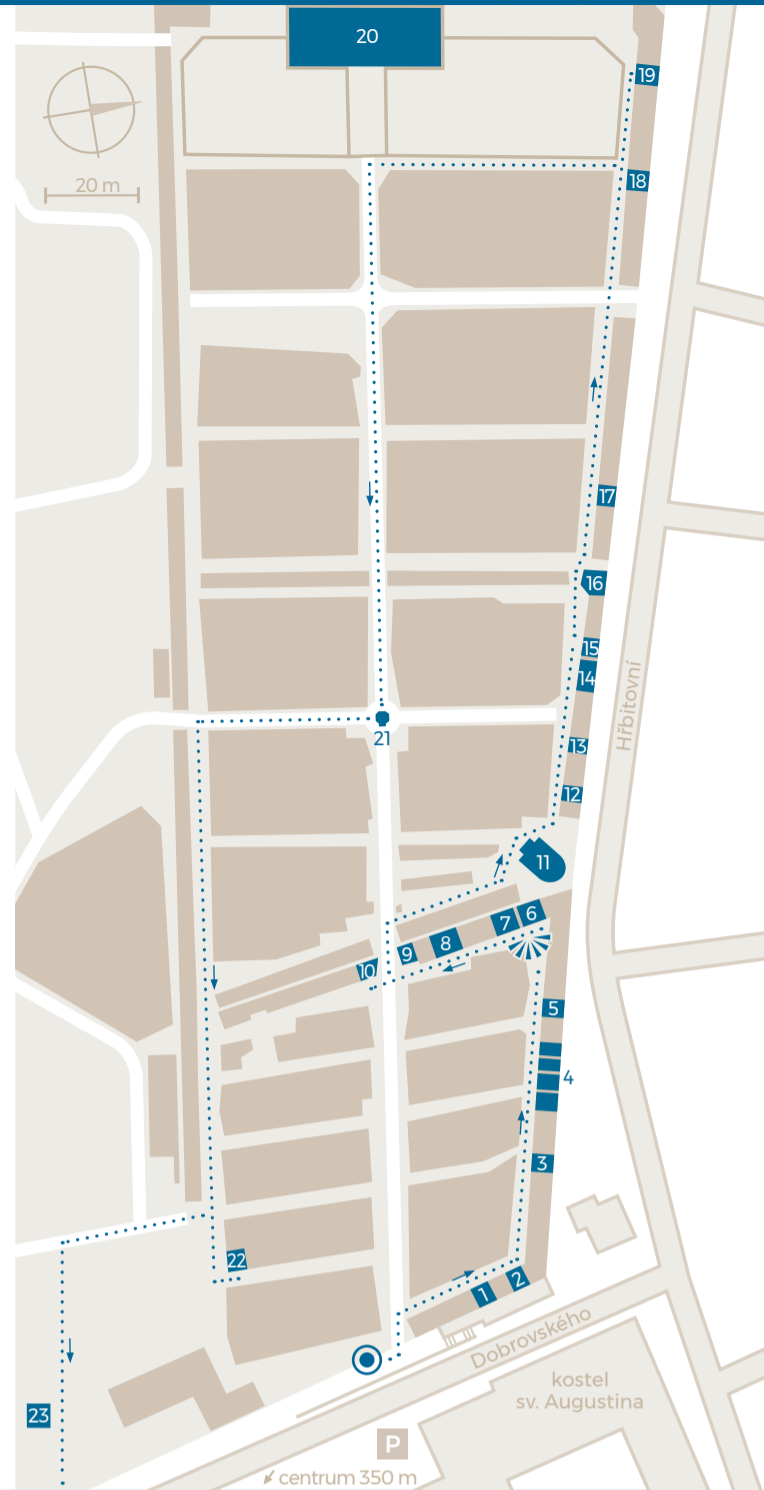
Uvedená jména v názvech jednotlivých zastavení, odpovídají nadpisům na náhrobcích.

Petera – RAF, asi 1908–1910

1 Petera

Málo nápadná rodinná hrobka v klasicistním stylu se secesními prvky pochází z roku 1894. Ignác Theodor Petera (1840–1904), zakladatel automobilového průmyslu ve Vrchlabí. Učil se u sedlářského mistra Petera Ettela ve Vrchlabí, kde se od roku 1862 natrvalo usadil. V roce 1864 založil firmu s anglickým sedlářstvím a výrobou saní a kočárů, v témže roce se oženil s Annou Košťálovou, s níž měl devět potomků. Po náhlé smrti na zápal plic 20. června 1904 vedli firmu společnou rukou tři synové Theodor, Josef a Robert. Zlom ve výrobním programu firmy, která se až do roku 1908 specializovala na výrobu strojů pro koně, sedel, kočárů a saní, nastal v okamžiku, kdy pro továrníka Jerieho vyrobila první automobilovou karosérii. Poté již na základě výrobní smlouvy s libereckou továrnou RAF nastala éra výroby automobilových karosérií. Jedna z nich byla dokonce určena pro samotného rakouského císaře. Legenda vypráví, že do automobilu nikdy za svého života neusedl. Během první světové války se sortiment firmy přizpůsobil válečné poptávce. V továrně se vyráběly dvoukolové vozíky, podstavce pro strojní pušky, karosérie sanitních vozů nebo sáně, a zkušebně i letadla. Za první republiky výroba kočárů zanikla a firma vyráběla karosérie na podvozky různých typů českých i zahraničních automobilových značek. Kolem roku 1930 zahájila firma výrobu motorových a bezmotorových kluzáků. Na konci slavné éry za 2. světové války firma patřila společníkům Josefům Peterům staršímu a mladšímu a synovci a zároveň bratranci Theodoru Peterovi, firma se soustředila na válečnou výrobu součástek, cvičných kluzáků a aut s namontovanými kulometry. Pracovali zde váleční zajatci z Francie, Ruska, Belgie, Polska, Nizozemí a Ukrajiny. Po válce přešel majetek firmy v hodnotě

Schmidt (dnes hrobka Fraňkova, Hrkelova)

asi 25 miliónů korun na základě Benešových dekretů do rukou státu a posléze pod mladoboleslavskou Škodovku.

2 Schmidt (dnes hrobka Fraňkova, Hrkelova)

Klasicistní hrobka, která byla po poválečném odsunu ponechána svému osudu, poté se dostala do rukou rodiny Hrkelových, která ji vzorně zrestaurovala. Typickými znaky klasicismu jsou souměrné fasády s pilastry, plochý rizalit a nad ním trojúhelníkový, segmentový nebo stlačený štít. Hrobku navrhl vrchlabský architekt Zirm v roce 1901. Stavební plán v celém rozsahu je k vidění v archivu vrchlabského stavebního úřadu.

3 Wenzel Weber

Významná vrchlabská osobnost 2. poloviny 19. století (1824–1888), vrchlabský děkan, který má zásluhu na výstavbě nového děkanského kostela na náměstí Míru. Zároveň byl školním inspektorem a bojovníkem proti emancipaci českého jazyka v tehdejší školské síti. Za války prusko-rakouské v roce 1866 intervenoval u pruského velení proti rabování a rekvizicím potravin. Jako první předseda Rakouského krkonošského spolku se zasloužil o rozvoj turistiky, jeho jméno dodnes nese cesta údolím Bílého Labe, město Vrchlabí mu udělilo titul českého občana.

4 Wonka, Langner, Pilz, Ritter-Stocek

Klasicistní a neoslohové objekty, které představují typickou ukázkou honosnější hřbitovní architektury první poloviny 19. století.

5 Kostial

Hrobka z roku 1814, jedna z nejstarších na našem hřbitově. Objednavatelem hrobky, ozdobené sochami Václava Prachnera, byl obchodník Jan Kostial (zemřel v roce 1814). O dva roky

později zde spočinul jeho syn Ignác Antonín a v roce 1822 další syn Jan Antonín. Václav Prachner (1784–1832) byl pražským sochařem z rodiny původem z Bavorska, jedním z nejvýznamnějších představitelů klasicistního sochařství v Čechách. Sochy jsou svědectvím o částečném vlivu české, pražské sochařské školy v severním českém pohraničí, kde se ve větší míře spíše uplatňovala slezská či saská tvorba. Hrobka je památkově chráněna od roku 2010.

6 Ehinger

Velmi poničenou hrobku do původního stavu zrekonstruovala vrchlabská firma pana Dařka. Obnovu financoval a kontroloval Kristian Ehinger, prapravnuk továrníka a podnikatele v textilním průmyslu a ve 2. polovině 19. století také dlouholetého starosty našeho města Adalberta Ehingera. Bývalý právní zástupce koncernu VW, do kterého patří i vrchlabská továrna ŠKODA AUTO, připravoval také smlouvy o vstupu firmy Škoda do Volkswagenu.

7 Pohl

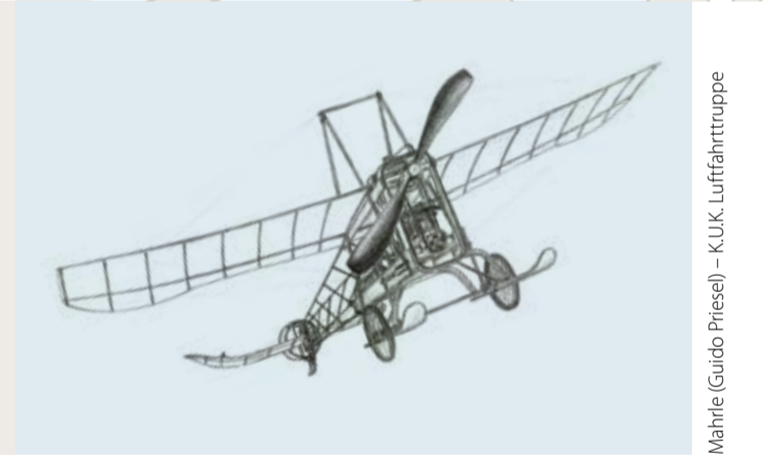
Dominantu klasicistní zchátralé hrobky představuje cenná nesignovaná ženská socha. Jméno Pohl je ve Vrchlabí spojeno s ryteckým uměním a později s obchodem. Ve stavebním archivu se zachoval návrh na neuskutečněnou rekonstrukci hrobky v novogotickém slohu.

8 Czerweny

Torzo hrobky v klasicistním stylu, jedné z nejstarších v našem průvodu. Pochází z doby založení vrchlabského hřbitova na začátku 19. století. Červený pískovec byl v té době dostupným materiálem a koresponduje s rodinným jménem. Rodina podnikala v textilním průmyslu, vlastnila například bělidlo, kde dnes sídlí firma Havex.

Ehinger

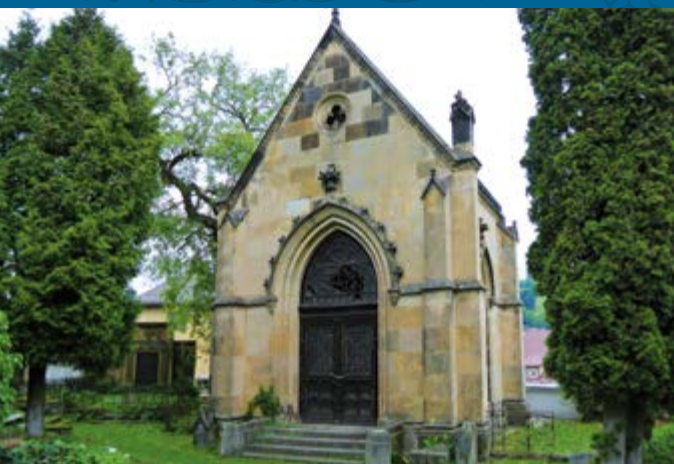
Mahrle (Guido Priesel) – K.U.K. Luftfahrtruppe

9 Mahrle (Guido Priesel)

Guido Priesel (1890–1918) byl průkopníkem létání a letectví v našem městě. Již před první světovou válkou zkonstruoval několik letadel, která testoval na louce ve Vejsplachách (z německého Weissbach, Bílý potok, dnes Bělá) za dnešním novým fotbalovým stadionem, kde měl i plátěný hangár a malou dílnu. Během první světové války pracoval nedaleko Vídně, kde jako letecký konstruktér vyvíjel bojové letouny pro rakouskou armádu. Pracoval na jednomístné stíhačce a byl autorem synchronizačního zařízení pro letecké kulometry. Vysloužil si hodnost nadporučíka, konce války se však nedožil. Zahynul v březnu 1918 při leteckém neštěstí. Inženýr Priesel byl na našem hřbitově pochován 20. 3. 1918.

10 Kablík

Josefína Kablíková, dcera továrníka Ettela, si vzala Vojtěcha Kablíka poté, co ve Vrchlabí koupil lékárnu U orla (dnešní lékárna Devětsil). Díky svému působení v lékárně se dostala k bylinkám a botanice, ve volném čase podnikala výpravy do hor, kde sbírala a preparovala rostliny, kterých z Krkonoš do botanických ústavů v Praze, Vídně a Řezně poslala bezmála 50 tisíc. Vytvořila také několik botanických herbářů. Do Vrchlabí za ní jezdili Jan Evangelista Purkyně a malíři Josef a Quido Mánesové. Quido ji v roce 1848 zvěčnil na vycházce nedaleko Sněžných jam. Její jméno žije v názvech několika krkonošských rostlin. Ve Vrchlabí též založila nadaci ke studijní podpoře talentovaných nemajetných žáků. Její manžel Vojtěch byl taktéž zaníceným přírodovědcem. Vybudoval rozsáhlé sbírky, spolu s manželkou založili ve městě první přírodovědné muzeum. Zároveň byl zdatným chemikem, svoje nadání převtělil do vynálezů nových postupů bělení látek a barvení papíru.

Jerie

11 Jerie

Novogotická rodinná hrobka se řadí k perlám našeho hřbitova. Provedením a zpracováním je velmi podobná městskému děkanskému kostelu sv. Vavřince. Willibald Jerie starší (1819–1895) podnikal v textilním průmyslu, vlastnil továrnu v Nádražní ulici a politicky se angažoval. V letech 1861 až 1867 byl poslancem Českého zemského sněmu za volební obvod Vrchlábí – Lánov – Hostinné. Stejnomený vnuk Willibald Jerie mladší vedl továrnu do své smrti v roce 1927 a byl jedním z prvních zákazníků vrchlabské karosářské firmy Petera a synové. Peterovi právě pro Jerieho vyrobili vůbec první automobilovou karosérii. Zajímavostí je, že Jerieho hrobka po mnoho let sloužila jako provizorní úložiště ostatků majitelů vrchlabského panství rodu Czernin-Morzín. Ostatky byly v roce 2017 přesunuty do rodinné hrobky. Památkové ochrany se hrobce dostalo v roce 2010.

12 Sirowatka

Hrobka z roku 1880 v raně secesním stylu, pro který jsou typické rostlinné ornamenty, kružnice, věnce se stuhami a vislé líšty. Zde pochovaný Karl Sirowatka byl podnikatelem a obchodníkem, ale také jedním z prvních krkonošských lyžařů a propagátorů lyžování. V roce 1892 podnikl spolu se čtyřmi dalšími vrchlabskými lyžařskými průkopníky první velkou dvoudenní lyžařskou hřebenovou túru.

13 Ettel

Další hrobka v secesním stylu. Ettelovi podnikali v papírenském průmyslu, jejich podnik stál pod nejstarším vrchlabským kamenným mostem přes Labe. Továrnu od Ettelů později koupil Willibald Jerie.

nebo zrealizoval i výstavbu dnešního vrchlabského gymnázia, budovy ČSOB, secesního kostelíka v Zadních Herlíkovicích či ve stejném slohu pojatou evangelickou faru i již neexistující kostel v Prostředním Lánově. Velkou měrou se také podílel na architektuře zaniklého židovského hřbitova. Dodnes jsou patrné stopy jeho práce v částečně zachovalém městském parku. Zemřel jako účastník průvodu v rámci župní turnerské slavnosti 13. července 1924, kterého se zúčastnil z titulu tehdejšího vrchlabského starosty.

19 Bezejmenný hrob

Architektonicky zajímavá hrobka v kubistickém stylu s krystalovými prvky.

20 Památník obětem války

Památník vznikl jako pocta vojákům zemřelým na následky zranění v bojích Velké (tedy 1. světové) války. Po 2. světové válce, patrně ještě před koncem roku 1945, tu spočinuli sovětské vojáky. Jednalo se o exhumované ostatky šesti uprchlých mladých sovětských zajatců, kteří byli popraveni a pohřbeni do jámy na bývalém židovském hřbitově. Slavnostně tu pochovali také vojína, zastřeleného při rabování 10. 5. 1945 u školy na náměstí Míru. Zřejmě tu našli místo posledního odpočinku i sovětský strážník z firmy Lorenz, pozdější Tesla. Našli zde prý několik sudů označených lebkou a zkříženými hnáty, které obsahovaly metylalkohol. Po jeho požití zemřeli. Celkem by zde měly spočívat ostatky 22 sovětských vojáků.

21 Centrální latinský kříž

„Wer zu mir kommt, den werde ich nicht verstoßen.“

(Kdo ke mně přichází, toho nevyženu, Jan 6, 37).

Nápis, který nás při příchodu od památníku válečným obětem vítá, svou symbolikou koresponduje s naším místem posledního odpočinku. Centrem našeho hřbitova je litinový kříž, který pochází z komárenských sléváren. V České republice se nacházejí další tři podobné kříže, náš vrchlabský se díky velikosti a plastickému ztvárnění těší mimořádné estetické kvalitě. Je vysoký přes 6 metrů, Kristovo tělo v životní velikosti je polychromované. Na podstavci najdeme citáty z evangelií svatého Jana a Matouše.

22 Pavel Wonka

Hrob poslední přímé oběti komunistické zvlé najdete podle trnové korony, kterou je hrob vrchlabského rodáka Pavla Wonky (1953–1988) dekorován. Komunisté ho odsoudili celkem

14 Guido Rotter

V klasicistní hrobce z roku 1882 spočívá rodina Rotterových, textilních podnikatelů, majitelů přádelen a tkalcovny v Hořejším Vrchlábí. Guido Rotter starší podporoval turistiku a lyžování a zasloužil se o to, že Vrchlábí můžeme právem považovat za kolébku lyžování ve střední Evropě. Založil a vedl síť prázdninových ubytoven pro žáky a studenty, která se velmi rychle rozrůstala v Čechách, Rakousku, Slezsku a Německu. Jeho činnost prvního prezidenta rakouského lyžařského svazu připomíná pamětní tabulka na hrobce. Překlad německého originálu, je nepřesný, Rotter byl skutečně prvním prezidentem rakouského svazu, nikoliv spolku. Jeho syn Guido Rotter mladší se účastnil bojů ve Velké válce v severní Itálii. Za první republiky působil ve strukturách německého lyžařského svazu v Československu.

15 Ignaz Rotter

Novorománská hrobka z nádherně řezaných pískovcových kvádrů. Hrobku navrhl vrchlabský architekt Zirm. Rotterovi patřili k významným podnikatelům v textilním průmyslu, jejich továrna se nacházela v Hořejším Vrchlábí. Hrobka je pod památkovou ochranou od roku 2010.

16 Fr. Rotter

Hrobka v neorenesančním slohu, obzvláště jí některé secesní prvky. Socha Krista je signována Karlem Heinrichem Scholzem, sochařem z Luhu u Raspenavy. Proslavil se zejména bronzovou sochou Albrechta z Valdštejna, která stojí na hlavním náměstí ve Frýdlantu v Čechách. Sochu vytvořil v roce 1934, ze stejné doby pochází i socha na našem hřbitově. Scholz je nesmrtelně zapsán v Haškově Švejkovi, kde prý je o něm zmínka jako o sochaři Scholci. Zejména díky soše je hrobka pod památkovou ochranou od roku 2017.

17 Müller

Výjimečný hrob z roku 1915 ve stylu kubismu s typickými krystalovými prvky.

18 Hollmann

V hrobce spočívá Kleofáš Hollmann (1865–1924), stavitel a architekt, který se podílel na dnešní podobě našeho města. Jednou z jeho nejkrásnějších staveb je bezesporu vila v Žižkově ulici, dnešní sídlo našeho dětského domova. Projektoval

Fr. Rotter

tříkrát, poprvé za kritiku poměrů v zaměstnání a vládnoucí hierarchie, podruhé za kritiku a „zneužití“ volebního systému, když se v souladu se zákonem pokusil kandidovat v roce 1986 jako nezávislý do České národní rady. Ve vězení byl týrán a mučen. Třetí uvěznění pro nedodržení podmínek ochranného dohledu se mu stalo osudným. Zahájil hladovku a ve vězení zemřel pro celkové vyčerpání organismu v důsledku nedostatečné lékařské péče. Jeho pohřeb byl bezesporu největším v poválečné vrchlabské historii. Přimo se ho zúčastnilo kolem 2000 lidí, vedle signatářů Charty 77, členů Výboru na ochranu nespravedlivě stíhaných, Jazzové sekce a disidentů i zástupci osmi velvyslanectví (Austrálie, Velké Británie, Francie, Itálie, Kanada, Spojených států amerických, Nizozemí a Německa). Událost natáčela vedle Státní bezpečnosti i německá veřejnoprávní televize ARD.

23 Židovský hřbitov

Nacházel se ve spodní části dnešního urnového háje. Vznikl v roce 1910 podle návrhu Kleofáše Hollmanna, který zde navrhl osm hrodek v horní části a několik desítek hrodek pod nimi. Do té doby zdejší židé pohřbívali své zesnulé na hřbitově v Hořicích. Na konci první republiky se zde nacházelo asi 40 hrodek. Za druhé světové války nacisté hřbitov ušetřili, jeden z městských úředníků jeho podobu zaznamenal do zachovaného podrobného plánu. Židovský hřbitov zanikl až po druhé světové válce, město náhrobky prodalo a místo zplanýrovalo. Jeho zánik mohl být přímo ovlivněn předchozím válečným zneuctěním – popravou a zahrabáním sovětských válečných zajatců.

Za finanční podpory ŠKODY AUTO a.s. a Města Vrchlábí

Vytvořilo Regionální turistické informační centrum Krkonoše
v roce 2018.
Text: Martin Bartoš
Foto: Martin Bartoš, ŠKODA AUTO a.s., RTIC Krkonoše
Kresba: Pavel Kocián
Grafika: 2123design s.r.o.
© 2018, Regionální turistické informační centrum Krkonoše
Krkonošská 8, 543 01 Vrchlábí
tel. +420 499 405 744, info@krkonoše.eu
www.mestovrchlabi.cz

Průvodce

vrchlabským místem posledního odpočinku

Ignác Theodor Petera a roadster RAF